

Sol·licitud d'integració de
les polítiques europees sobre

"dona i ciència"

en el IV Pla de Recerca de Catalunya

Elaborat per AMIT - Catalunya

<http://www.amit-es.org>

e-mail: AMIT@ifs.csic.es

Barcelona, Juliol 2004

Introducció

Aquest document ha estat elaborat i és presentat pel grup de Catalunya de l'

Asociación de Mujeres Investigadoras y Tecnólogas (AMIT).

L'AMIT és una associació fundada el Desembre de 2001 i d'àmbit estatal que

defensa la paritat dels sexes en tots els àmbits de l'activitat investigadora

tant pel que fa a la participació en la investigació i en la presa de decisions sobre polítiques científiques, com a la promoció professional. Entre les estratègies de l'AMIT es troba potenciar el compliment de les normatives europees en la consecució de la igualtat de sexes en l'àmbit de la investigació científica (v. Annex I).

Des de 1996, l'estratègia de la Comissió Europea en matèria d'igualtat d'oportunitats entre les dones i els homes és el "gender mainstreaming" (en català, transversalitat), és a dir, la integració de la dimensió de la igualtat d'oportunitats en tots els grans àmbits de la política. A partir de 1999, des de la Comissió, el Consell i el Parlament europeus s'ha instat als països membres de la Unió a dur a terme polítiques de transversalitat de gènere a nivell nacional i regional en el tema de "dona i ciència". En particular, la Comissió Europea ha promogut un conjunt de mesures que assegurin una política d'igualtat de gènere en el VI Programa Marc (2003-2007).

En la nostra opinió, les polítiques en matèria de recerca de la Generalitat de Catalunya, han parat poca atenció, fins al dia d'avui, en els aspectes relatius a la transversalitat recomenats per la Unió Europea als països membres. Per aquest motiu, l'objectiu d'aquest document és presentar a les autoritats de la Generalitat de Catalunya involucrades en la planificació i execució dels plans de recerca de Catalunya, les raons per les quals és fonamental incloure la perspectiva de la transversalitat de gènere en les seves polítiques científiques. En particular, aquest document sol·licita la inclusió en el IV Pla de Recerca de Catalunya, accions específiques per a promoure la igualtat entre dones i homes, anàlogues a les que la Comunitat Europea ha proposat en el seu VI Programa Marc.

Fonaments de les polítiques europees de "dona i ciència"

Al Febrer de 1999 la **Comissió**(1) va endegar un pla d'acció en el que es fixaven dos objectius prioritaris en matèria d'igualtat d'oportunitats entre dones i homes en l'àmbit de la investigació:

- 1) *fomentar la discussió i l'intercanvi d'experiències entre els Estats membres.*
- 2) *desenvolupar un conjunt d'accions coherent dirigit a la promoció de la dona en les activitats d'investigació.*

El pla de la Comissió reconeixia que la igualtat d'oportunitats significa la necessitat de promoure la investigació *per, per a i sobre* les dones.

La iniciativa de la Comissió va ser acollida favorablement pel **Consell**(2), que va emetre una resolució **convidant als estats membres a:**

- a) **facilitar la informació existent sobre l'equilibri de sexes** en el personal dedicat a la investigació i el desenvolupament, en particular, les dades que mostren la distribució vertical i horitzontal de les dones dins del sistema d'investigació científica.
- b) **prendre part activa en el diàleg proposat per la Comissió** en la seva Comunicació, intercanviant parers sobre les polítiques seguides a nivell nacional.
- c) **perseguir l'objectiu de la igualtat** de tracte entre homes i dones en l'àmbit de la ciència.

La iniciativa de la Comissió també va ser recolzada pel **Parlament Europeu**(3) en la seva resolució de Febrer de 2000.

Les primeres dades sobre la situació concreta de les dones investigadores a les universitats i als centres de recerca dels països de la Unió es van presentar a l'Informe ETAN, el Novembre de 1999. Aquest informe va posar de manifest, un cop més, que a mesura que pugem en l'escala de la carrera professional, el número de dones disminueix. Aquest fenomen, il·lustrat amb la "gràfica tisora", es concreta en que menys del 10% dels llocs més alts del sistema científic estan ocupats per dones, tot i que la meitat dels graduats universitaris són dones.

A partir de 1999, la Unió ha continuat insistint en la importància de dur a terme polítiques d'igualtat entre dones i homes a tots els nivells. Per exemple, la Resolució del Consell de 2001(3) i la Resolució del Parlament de 2002(5), planteja novament als Estats la necessitat de:

“promoure les dones en la ciència”
“recollir estadístiques desagregades per sexes”

Integració de la transversalitat als projectes del VI Programa Marc de la Comissió Europea

Com a conseqüència de les diferents accions dutes a terme per la Comissió Europea al llarg dels darrers anys i en vista dels resultats obtinguts sobre la desigualtat entre sexes en el camp “dona i ciència” a Europa, el Parlament Europeu i el Consell Europeu varen prendre la decisió de que

totes les activitats que es desenvolupin en el VI Programa Marc han de promoure la igualtat entre sexes en la recerca científica, en totes les seves formes.

Amb aquesta decisió es pretén promoure la presència de les dones a la recerca científica tant pel que fa a la seva participació com a científiques/tecnòlogues així com en els processos d'avaluació i assessorament, és a dir, en els processos de decisió de les polítiques científiques.

Els acords i decisions adoptats pels organismes europeus han donat lloc a les següents accions dins del VI Programa Marc, d'aplicació del 2003 al 2007:

- 1) Tots els projectes, de tots tipus i àmbits, han d'incloure obligatòriament un apartat d'aspectes de gènere. En aquest apartat, tots els projectes han d'incloure en l'annex tècnic dos aspectes:
 - a) **la dimensió de gènere de la recerca.** És a dir, en tots els projectes, el personal investigador s'ha de qüestionar sistemàticament si, i en quin sentit, el sexe és rellevant en els objectius i en la metodologia del projecte de recerca.
 - b) **la promoció de la participació de les dones en la recerca científica.** Tots els projectes han d'afavorir la igualtat d'oportunitats entre dones i homes en la participació en el projecte. Per això, tots els projectes han d'incloure en el seu annex tècnic, un pla d'acció per aconseguir, dins del projecte, la igualtat entre els participants, independentment dels seu sexe i en el cas de detectar un desequilibri, fer les accions adients per a afavorir la participació de la minoria.
- 2) La comissió ha establert com a objectiu per aquest VI Programa Marc, que la participació de les dones en els grups d'avaluació de les propostes de projectes, assoleixi el 40%.
- 3) Totes les dades de participants han d'incloure el sexe, és a dir, s'han de fer les estadístiques desagregades per sexe.
- 4) Els programes de mobilitat, com per exemple les accions Marie Curie, afavoriran la incorporació de les dones com a investigadores.

Integració de la transversalitat al IV PLA DE RECERCA DE CATALUNYA

Actualment el tema "dona i ciència" es troba al centre de les polítiques europees sobre la construcció de l'Espai Europeu d'Investigació (ERA). Per a la Unió(6), la infrarepresentació de les dones és un impediment per a la completa realització de l'ERA i a més a més, la no incorporació de les dones investigadores significa:

“un inacceptable malbaratament de recursos humans que no ens podem permetre”

El progrés cap a la igualtat entre homes i dones en la ciència és essencial per aprofitar el potencial de les dones investigadores, per a millorar la qualitat i la innovació i per apropar la recerca a la societat.

Donat que la Generalitat de Catalunya es troba en la actualitat en l'elaboració del seu **IV PLA DE RECERCA**, pensem que aquest és el moment adient per a insistir en la necessitat de que es portin a terme, a Catalunya, polítiques científiques que tinguin en compte les directrius europees en matèria d'igualtat entre homes i dones.

L'AMIT sol·licita la inclusió al nou **IV PLA DE RECERCA** d'objectius anàlegs als del VI Programa Marc que hem resumit a l'apartat anterior. En particular, ens sembla imprescindible que el pla faci menció expressa a

la promoció de la participació de les dones en la recerca científica

l'elaboració de les dades sobre personal investigador desagregades per sexe

La raó en la que es fonamenta aquesta sol·licitud rau en el fet que la majoria de graduats universitaris actuals són dones mentre que la distribució de les dones als diferents nivells de la carrera professional mostra un clar desequilibri decantat cap a les posicions més baixes (v. Annex III).

Per altra banda, i per avançar en el compliment dels acords a nivell europeu quant a la igualtat entre homes i dones, l'AMIT exigeix a les autoritats catalanes que:

- tota institució pública en la que es desenvolupi recerca i docència a Catalunya ha de generar i fer accessibles les dades de personal, en tots els nivells, desagregats per sexe.
- es promogui la igualtat entre homes i dones a la ciència, de manera que les perspectives d'acció i promoció de les dones estiguin al mateix nivell que les dels seus companys homes.
- es garanteixi la participació igualitària en les comissions d'elaboració de polítiques científiques al DURSI.
- es garanteixi la participació igualitària en totes les comissions d'avaluació.

Finalment, cal implementar un "pla de monitorització" dels progressos obtinguts mitjançant la creació d'una unitat de seguiment de l'activitat i distribució de recursos entre ambdós sexes, unitat en la que l'associació AMIT estaria disposada a col·laborar.

Declaración y Estrategias 2003

Juntas para promover la plena incorporación de las mujeres a la investigación y la ciencia

SITUACIÓN

- La investigación, en ciencias y humanidades, y la tecnología, tienen una influencia esencial en el desarrollo y progreso de la sociedad. Determinan la manera como vivimos y pensamos y, por tanto, como somos.
- Las mujeres y los hombres somos igualmente capaces de contribuir a la excelencia intelectual, científica y tecnológica.
- Que la Ciencia tenga un impacto óptimo en la sociedad depende de que mujeres y hombres participemos con igualdad de oportunidades en la priorización, gestión y ejecución de la investigación.
- Son mujeres la mayoría (~60%) de las personas que finalizan estudios universitarios en España, así como las que obtienen las mejores calificaciones.
- Sin embargo, la participación de las mujeres en la actividad investigadora y docente dista mucho de ser igualitaria con la de los varones, y decrece notablemente a medida que se avanza en las escalas profesionales.
- La baja representación de mujeres en la Ciencia y, especialmente en los ámbitos de toma de decisiones ha sido demostrada y denunciada en estudios recientes a nivel europeo. Los Informes ETAN y WIR (www.cordis.lu/impacting/women/documentos.htm) proporcionan un panorama preocupante del papel de las mujeres en la Ciencia, en los ámbitos académico e industrial.
- Formar investigadoras e investigadores es caro y España solo invierte la mitad que la media de la Unión Europea en I+D. Desaprovechar el talento y potencial contribución de las mujeres formadas es un despilfarro económico adicional injustificable.

CAUSAS

- Las barreras sistemáticas, la desmotivación progresiva y los estereotipos discriminatorios para las mujeres en la sociedad en general, son también la principal causa de que las mujeres ocupen un segundo plano en la investigación y la Ciencia.
- Las razones por las que menos mujeres acceden a la actividad investigadora (tanto en ciencias naturales, humanidades o tecnología) y más mujeres la abandonan, son múltiples, complejas y se potencian entre sí.
- Las dificultades para compatibilizar una carrera investigadora competitiva con la formación de una familia y la atención a hijos y mayores, asustan y desmotivan a las jóvenes licenciadas y doctoras. En el primer escalón de la carrera, completar el Doctorado, es donde las mujeres no llegan ya en España al 50% del total.
- Nuestra sociedad no fomenta que las mujeres aspiren a lograr y obtengan puestos de responsabilidad. Nuestro entorno no facilita carreras científicas en igualdad para hombres y mujeres. Nuestras instituciones no apoyan la movilidad, el retorno y las interrupciones en la tarea investigadora por necesidades familiares.
- En España todavía pocas mujeres investigadoras y docentes son y actúan como modelos que brinden una perspectiva positiva para las que empiezan su carrera. Son menos aún las mujeres en la élite científica que se atreven a denunciar sesgos sexistas en su ámbito.

Contactos: Calle Pinar, 25. 28006 Madrid. • AMIT@ifs.csic.es

Prof^a. Flora de Pablo (*Presidenta*) • fdpablo@cib.csic.es

Prof^a. Eulalia Pérez Sedeño (*Vicepresidenta*) • eps@ifs.csic.es

Dr^a. Pilar Tixeront (*Secretaria General*) • Tel. fono 91 585 5164 • macael@orgc.csic.es

www.amit-es.org

"Lo que distingue a las mujeres actuales de aquellas que realizaron licenciaturas similares hace algunas décadas, es su cambio de mentalidad, con la convicción profunda de su incorporación al mundo profesional para dar todo lo mejor que tienen"

Profª Margarita Salas, Asociada Ad Honorem

"Porque nos sentimos responsables de trasladar a las generaciones venideras un mundo en el que sea posible la vida y la solidaridad"

Profª Mª Ángeles Durán, Premio Nacional de Investigación en CC. Económicas, Sociales y Jurídicas 2002. Vocal de la Junta Directiva

COMPROMISOS Y ESTRATEGIAS

- Estamos convencidas de que tener en cuenta las preocupaciones, necesidades y aspiraciones de las mujeres, en la misma medida que las de los hombres, contribuirá a construir una sociedad más justa y más creativa, menos lastrada por el resentimiento o el enfrentamiento.
- Defendemos la igualdad de oportunidades en la actividad investigadora, en la promoción profesional y en la participación para la toma de decisiones, por ser un derecho, no una concesión.
- Trabajamos para hacer más visible la actividad profesional de las investigadoras, denunciamos la existencia de situaciones de discriminación y los mecanismos que llevan a ella.
- Recopilamos y divulgamos datos de la participación de mujeres en las instituciones científicas y universidades españolas a distintos niveles.
- Organizamos reuniones y seminarios y apoyamos iniciativas que nos ayudan a ser conscientes de que el "techo de cristal" existe, pero se puede romper.
- Actuamos como voz y nexo de comunicación y colaboración abierto a todas las investigadoras españolas, en todos los campos, y promovemos su incorporación plena a Europa y su conexión con Iberoamérica.
- Potenciamos el cumplimiento de las normativas europeas en la consecución de la paridad de sexos, sin detrimento de la excelencia investigadora.
- Colaboramos con las administraciones, instituciones y fundaciones nacionales e internacionales que promuevan acciones positivas, correctoras del desequilibrio entre sexos en la investigación y la Ciencia.

RECOMENDACIONES

- Toda institución pública en la que se realice investigación y docencia debe de generar y hacer accesibles los datos de personal, a todos los niveles, desagregados por sexos.
- Los centros de investigación y la industria deben poner en marcha un plan de acción para detectar sesgos de género en los procedimientos de admisión y promoción.
- Este plan debe incluir la monitorización periódica comparativa de la productividad y de la distribución de los recursos entre ambos sexos.
- Cada institución debe establecer objetivos realistas y estrategias para aumentar la proporción de mujeres en los niveles más altos: investigadoras principales, profesoras de investigación, catedráticas y cargos de gestión.
- Cada institución cumplirá, salvo justificación excepcional, la recomendación europea de que los tribunales de selección y comités de asesoramiento cuenten al menos con un 30% de mujeres, ahora, y llegar a un 40% de mujeres para el año 2005.
- La mayor participación de la mujer a todos los niveles de una institución o centro debe ser valorada como mérito por las agencias de evaluación de calidad en la enseñanza y la investigación.
- Los organismos públicos, los foros políticos y los medios de comunicación deben tener entre sus prioridades sensibilizar a la sociedad sobre la situación de la Mujer en la Ciencia, y contribuir a mejorarla como una cuestión social de esencial trascendencia.
- Es responsabilidad de todos avanzar. Los hombres deben estar implicados en este debate y las soluciones sólo son posibles contando con ellos.

No basta con dejar pasar el tiempo. Hay que actuar.

Con el patrocinio de la **FUNDACIÓN ESPAÑOLA PARA LA CIENCIA Y LA TECNOLOGÍA (FECYT)**

ANNEX II. Documents citats

- (1) Comunicación de la Comisión (COM (1999) 76) “Mujer y ciencia: Movilizar a las mujeres en beneficio de la investigación europea”.
- (2) Resolución del Consejo adoptada el 20 de Mayo de 1999, OJ C 201/1 – 16.7.1999.
- (3) Resolución del Parlamento Europeo, adoptada el 3 de Febrero de 2000 (PE 284.656).
- (4) Resolución del Consejo adoptada el 26 de Junio de 2001 (10357/01) sobre "ciencia y sociedad y sobre mujeres en ciencia".
- (5) Resolución del Parlamento Europeo sobre la Comunicación de la Comisión al consejo, al Parlamento Europeo, al comité economico y social y al Comité de las Regiones “Hacer realidad el Espacio Europeo de Investigación: guía para las actividades de investigación de la Unión Europea”.
- (6) Documento de trabajo de la Comisión de 15 de Mayo de 2001 (SEC (2001) 771) “Las mujeres y la ciencia. Utilidad de la dimensión del género para impulsar la reforma científica”.

Tots aquests documents es poden trobar a: <http://www.cordis.lu>

ANNEX III

PROFESSORAT DELS CENTRES PROPIS DE LES UNIVERSITATS PÚBLIQUES, SEGONS CATEGORIA I SEXE

Curso 2000-2001

	Ambdós sexes		Dones		Homes	
	Absoluts	% Dones	Absoluts	%	Absoluts	%
Total	86.655	33,72	29.216	100,00	57.439	100,00
Catedràtiques/cs	10.015	15,78	1.580	5,41	8.435	14,69
Professores/s titulars	38.477	35,80	13.773	47,14	24.704	43,01
Associades/ts	31.496	34,70	10.930	37,41	20.566	35,80
Ajudants	4.142	48,62	2.014	6,89	2.128	3,70
Emèrites/s	364	9,89	36	0,12	328	0,57
Mestres de taller	120	11,67	14	0,05	106	0,18
Professores/s visitants	358	34,08	122	0,42	236	0,41
Altres o no consta	1.683	44,39	747	2,56	936	1,63

FONT: Dades de l'Estadística de l'Ensenyament Superior a Espanya, INE.